

תניית פטור (Disclaimer): הטקסט שלהלן הינו תרגום בלתי מחייב של המסמך המקורי בשפה האנגלית. הוא מובא על ידי המוקד להגנת הפרט לצרכי מידע בלבד. המקור האנגלי הוא התקף בכל מקרה של אי התאמה. למרות שנעשה כל מאמץ כדי להבטיח כי התרגום מדויק, המוקד אינו נושא באחריות לשלמותו ולתקינותו של התרגום וכן אינו נושא באחריות כלשהי באשר לשימוש בתרגום לעברית, להסתמכות עליו או לכל שגיאה או אי הבנה שעלולים לנבוע ממנו. שאלות לגבי התרגום ניתן להפנות באמצעות site@hamoked.org.il

הערות אונר"א בנוגע להריסות ענשיות במחנות פליטים בגדה המערבית, 3 באפריל, 2016

הערות אונר"א בנוגע להריסות ענשיות במחנות פליטים בגדה המערבית, בשטחים הכבושים של פלסטין

להלן הערות שניתנו במסגרת הליכים המתנהלים בפני בית המשפט העליון בישראל בנוגע להריסות ענשיות במחנה הפליטים הפלסטיני קלנדיה ולאור השאלות שהועלו בהליכים אלה בקשר לאונר"א, תפקידו והמידע שברשותו בקשר למצב במחנות הפליטים והשימוש שנעשה בבתים של פליטים פלסטיניים במחנות אלה. ההערות שלהלן הינן הערות מקדמיות.

- עמדתה של אונר"א הינה כי הריסה או אטימה ענשית של בתים או מקלטים בשטחים הכבושים של הגדה המערבית לרבות ירושלים המזרחית, בהם מתגוררים בני משפחה של מי שמיוחסים להם ביצוע פיגועים, אינה חוקית על פי המשפט ההומניטארי הבינלאומי ודיני זכויות האדם, אינה אנושית, הרסנית ואין לקבל אותה.

- ככלל, בתים או מקלטים והקרקע עליהם ניצבים במחנות הפליטים בגדה המערבית אינם מצויים בבעלות הפליטים הפלסטיניים המחזיקים בהם. המקלטים והקרקע עליהם ניצבים הועמדו לשימוש של הפליטים הפלסטיניים עד למציאתו של פתרון צודק ובר קיימא למצוקתם. הסוכנות מודאגת מההשלכה ההומניטארית החמורה של הריסות ענשיות על תושבים מוגנים על פי המשפט הבינלאומי – במיוחד על ילדים, נשים ואנשים עם מוגבלויות. חששות אלה, הן במישור המשפטי והן במישור ההומניטארי, כפי שהובעו ביתר הרחבה על ידי הסוכנות ועל ידי האומות המאוחדות במספר רב של הזדמנויות, פורסמו בפומבי¹ והן כלולות במספר רב של דו"חות של האומות המאוחדות.²

- הסוכנות מבקשת לציין כי מאז חידוש השימוש באמצעי האמור בשנת 2014, כ-50 פליטים פלסטיניים, מהם 29 ילדים, נעקרו ממקומם והפכו לחסרי בית כתוצאה מהריסות ענשיות, ובמקרה אחד, כתוצאה מפינוי ענשי. להמחשת ההשלכות ההומניטאריות של ההריסות הענשיות, אנו מפנים להריסה על בסיס ענשי מיום 16 בנובמבר, 2015, אשר בוצעה כנגד ביתו של פליט פלסטיני ממחנה קלנדיה אשר על פי הנטען היה מעורב בפיגוע בסמוך להתנחלות דולב ביום 19 ביוני 2015, ואשר הביא למותו של ישראלי אחד ולפציעתו של ישראלי אחר. בעוד שצו ההריסה התייחס רק לקומה העליונה של בניין בן שלוש קומות במחנה הפליטים שבו גרה משפחתו של מי, אשר על פי הנטען, ביצע את הפיגוע, הבניין כולו נהרס כתוצאה משימוש בחומרי נפץ. כך, הבניין כולו ושני מבנים סמוכים הפכו לבלתי ראויים למגורים, ו-19 פליטים לרבות 7 ילדים נעקרו

¹ ראה, למשל, הודעה לעיתונות מטעם האו"ם מיום 16 בנובמבר 2015, "הריסות ענשיות של בתי פלסטיניים המבוצעות על ידי ישראל מהוות הפרה של החוק הבינלאומי – גורם סיוע בכיר של האו"ם" זמין ב - <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=52567#.VkpXnR3ovIU>; אונר"א במועד הגשת בקשה לסיוע חירום לשטחים הכבושים מה- 9 בדצמבר 2014, זמין ב - <http://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/statement-deputy-commissioner-general-unrwa-occasion-launch-opt>.

² ראה, למשל, דו"ח הנציב העליון של האומות המאוחדות לענייני זכויות אדם "יישום החלטות מועצת זכויות האדם S-9/1 ו- S-12/1 סעיפים 29-37, UN. Doc. A/31/40.

ממקומם; רק שלושה מבין הפליטים האמורים היו בני משפחתו הקרובה של המפגע. בנוסף, ההריסה פגעה בבתיהם של 46 פליטים נוספים המתגוררים בבניינים סמוכים, ביניהם 17 ילדים. כמו כן, שני פליטים פלסטיניים נהרגו במהומות שפרצו במהלך ביצוע ההריסה האמורה.

- לאומות המאוחדות, לרבות אונר"א, יש חשש כבד כי האמצעי של הריסת בתים ומקלטים בהם מתגוררים בני משפחה של מי אשר על פי הנטען ביצעו פשעים, או פינויים של בני משפחה כאמור, משמש להענשתם של אחרים בגין מעשים שלא בוצעו על ידם באופן אישי. סעיף 133(1) של אמנת ג'נבה הרביעית בדבר הגנה על אזרחים בימי מלחמה מה-12 באוגוסט 1949, אשר ישראל הינה צד לה ואשר הוראותיה חלות על השטחים הכבושים, קובעת כי "אף אדם לא ייענש על עבירה שלא עבר אותה בעצמו."
- ביצוע הריסות ענשיות בהקשר של השטחים הכבושים מעלה חששות כבדים גם בנוגע להפרות של הוראות אחרות של אמנת ג'נבה הרביעית, כמו, למשל, האיסור על העברה בכפייה על פי סעיף 49, והאיסור על השמדת רכוש פרטי על פי סעיף 53. כמו כן הדבר מעלה חששות כבדים בנוגע להפרות של אמנות בינלאומיות בדבר זכויות אדם אשר ישראל הינה צד להן והחלות באזור, לרבות סעיף 17 של האמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות (הזכות להגנה מפני פגיעה בצנעת הפרט, במשפחה בבית ובכתובת והגנה על הכבוד ושמו הטוב של אדם) וסעיף 11 של האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות (הזכות לדיור נאות).
- הריסה או אטימה ענשית של בתים או מקלטים במחנות פליטים בגדה המערבית מעלה סוגיות נוספות.
- מבחינה היסטורית, מחנות הפליטים הפלסטיניים הוקמו כתוצאה מעקירה שהתרחשה בעקבות העימות הערבי-ישראלי בשנת 1948 ואירועים שבאו בעקבותיו. בדומה למצב במחנות פליטים באופן כללי, הקמתם לא גררה בעקבותיה העברת בעלות במבנים קיימים או במבנים חדשים שניבנו בשטחיהם על שם מי שמצא בהם מקלט. פליטים פלסטיניים שנעקרו ממקומם כתוצאה מהעימות הערבי-ישראלי בשנת 1948 או הפלסטיניים שנעקרו ממקומם בעקבות אירועי 1967 ואירועים שהתרחשו לאחר מכן, מצאו מקלט במבנים הניצבים על קרקע שהועמדה לשימושם כפליטים פלסטיניים בין אם על ידי אונר"א ובין בדרכים אחרות.
- שטחי מחנות הפליטים הוקצו למטרה זו במסגרת ההבנה הספציפית של נושא הפליטות באותה עת, דהיינו, כי המחנות מוקמים על בסיס זמני עד למציאתו של פתרון צודק ובר קיימא לבעיית הפליטים. אופן השימוש בקרקע על ידי הפליטים הפלסטיניים משתנה בהתאם למצבו של המחנה והשטחים הכלולים בו. ככלל, מדובר, בין היתר, באדמות ציבוריות/אדמות מדינה, אדמות ווקף (הקדש) ואדמות פרטיות אשר הועמדו על ידי הרשויות או גופים אחרים לשימושם של פליטים פלסטיניים על בסיס הסכמי שכירות או חזקה בפועל.
- הסכמים מסוימים בין אונר"א לבין הרשויות הרלבנטיות שבשטחן נמצאים המחנות, כמו למשל ההסכם משנת 1951 בין אונר"א לירדן מה-14 במרץ 1951, כוללים הסדרים בנוגע לאחריות בדבר הקצאת קרקע להקמת מחנות כאמור והסדרים כספיים נלווים.³ לאור הנסיבות הספציפיות של הקצאת הקרקע, דהיינו, על בסיס זמני בכפוף לפתרון צודק ובר קיימא של בעיית הפליטים, אופן העמדתה כאמור לרשות הפליטים נעשה מתוך מטרה להקל על השימוש בקרקע לרווחתם של הפליטים הפלסטיניים ואין בה משום העברת בעלות. הסוכנות אינה מודעת לקיומם של מקרים בהם העמדת הקרקע כללה העברה פורמלית של בעלות ברכוש פליטים פלסטיניים בנוגע להקצאה לצרכי שימוש או החזקה בין במישרין ובין באמצעות אונר"א.

³ ההסכם בין אונר"א לירדן מה-14 במרץ 1951 [כתבי אמנה של האו"ם 1952 מס. 294 בעמ' 282] מסדיר את נושא האחריות להקצאת קרקע להקמת מחנות פליטים פלסטיניים בירדן ושטחים שנשלטו על ידי ירדן באותה עת, לרבות הסדרים כספיים בקשר לכך. סעיף IV של ההסכם האמור קובע במיוחד כי ממשלת ירדן תישא באחריות להעמדת שטחים למחנות ולאספקת מים בעוד שאונר"א הסכימה לשלם לממשלה הירדנית סכום חודשי עבור כל ההוצאות הקשורות להשכרת הקרקעות שהוקצו להקמתם של מחנות הפליטים. בהסכם קומיי-מיצילמור משנת 1967 [כתבי אמנה של האו"ם 1968 מס. 8955, בעמ' 184] בין אונר"א לישראל, ישראל הסכימה להמשיך לקיים את ההסדרים הכספיים שהיו קיימים באותה עת עם השלטונות הירדניים שהשטחים האמורים היו אז באחריותם, בכפוף להסכם משלים נוסף. הסכמים נוספים כאמור מעולם לא נחתמו.

- באשר לתפקידה של אונר"א בנוגע למחנות הפליטים הפלסטיניים בגדה המערבית, לסוכנות אין כל סמכות רשמית בכל הנוגע לבעלות בקרקע והיא פועלת במסגרת המנדט של העצרת הכללית של האו"ם תוך התמקדות במתן שירותים לפליטים הפלסטיניים. הסוכנות אינה הבעלים והיא אינה מנהלת או משליטה סדר במחנות הפליטים הפלסטיניים באף אחד מחמשת תחומי פעילותה. נהפוך הוא. הקרקעות של מחנות הפליטים הועמדו לרשות אונר"א על ידי הרשויות המארחות וצדדים רלבנטיים אחרים (דהיינו, הווקף) לרווחתם של הפליטים הפלסטיניים ולשם הקמת מתקנים שיתנו מענה לצרכיהם. יש לציין כי במהלך הזמן התפתחה פרקטיקה לפיה הסוכנות מתעדת העברה או מסירת חזקה במקלטים שנבנו על ידה או מנפיקה מסמכים בקשר להקצאה ושימוש בחלקות קרקע המוחזקות על ידי פליטים פלסטיניים. בעוד שהפרקטיקה בעניין זה משתנה בהתאם להקשר ולשטח, הרי שהיא מוגבלת לתיעוד (עובדתי) של השימוש בחלקות ספציפיות ואינה מתייחסת לבעלות בקרקע.
- בשל לוח הזמנים הצפוף במהותו של יום עבודה אחד, לא עלה בידי הסוכנות להעריך במלואם את השיקולים העובדתיים והמשפטיים הנוגעים לנסיבות הספציפיות של המקרים התלויים ועומדים בפני בית המשפט העליון בישראל.

סוכנות הסעד וההתעסוקה של האומות המאוחדות עבור פליטים פלסטיניים במזרח הקרוב
3 באפריל 2016

***